

ERICH BERGEL LA BUCUREȘTI

Așa sîntem noi cronicarii. Și meșteșugarului tot dirijor îi spunem, din rutină, sau poate ca să nu jignim vreo mină flască ori niscaiva suflete frigide.

Dar a venit și ziua de reabilitat nobila funcție. Hai să folosim majuscula, pentru o dată, în chip de demarcație, fiindcă a apărut Dirijorul.

Cu Erich Bergel, Filarmonica — colecti-
vul simfonic emerit, distins cu Meritul cul-
tural, clasa I, încununat cu numele lui
George Enescu și, mai ales, încârcat cu spe-
ranțele că odată și odată are să-și ia în
primire locul de reprezentativă a țării — a
sunat mai multe perechi de minute de parcă
cine știe cu ce cheltuială s-ar fi transportat
la Ateneu redutabila formație din cutare
metropolă muzicală a universului.

Ar fi util de reamintit, pentru cine nu
cunoaște amănunțele vieții muzicale, că, din-
colo de munți, Clujul pare a trăi azi mai
aproape de sferile marii muzici, și pentru
că îl are pe Bergel la pupitrul Filarmonicii
sale. E numai firesc, pentru orașul care și-a
cultivat o școală dirijorală la Conservator.
În schimb, o multime prea mare și pesemne
de prea importante personalități a considerat
cea mai înaltă școală de muzică bucuresteană
că ar fi conducătorii actuali ai zecilor de for-
mații simfonice din toată țara, așa încît a
renunțat fără multă discuție la pregătirea
altor dirijori. Dar să revenim la concertul
nostru.

S-ar exagera afirmînd că Bruckner e o
raritate la București. Iar *A opta* și nu cea
mai reușită simfonie a rămas fără îndoială
în memoria abonaților la concerte, dacă nu
prin splendorile *adagio*-ului, măcar ca un
exemplar proverbial de gigantism. Așa încît
reîntîlnirea se anunța sau nu un eveniment
în funcție de capacitatea dirijorului de a
conduce impecabil turul de forță, poate mai
mult, să facă din interpretare o pledoarie în
favoarea nobleții ce nu se poate contesta

acestei muzici. Performanța i-a reușit lui
Bergel. Rar am putut vedea pe podiumul
Ateneului un artist dotat cu o atît de extra-
ordinară putere de fascinare a orchestrei.
De unde se putea crede că Filarmonica bucu-
reșteană a fost contaminată profund de mor-
bul blazării, agravat și de suficiență, am
văzut demonstrat contrariul și încă cu con-
cursul unui artist autohton, și anume că po-
sedă și disciplina și sensibilitatea necesare
marilor ansambluri.

Acordajul aproape impecabil a distribuit
cu generozitate în sală pachetele sunetelor
de fanfară, care contribuie la frumusețea
statuară a muzicii lui Bruckner. Impreciziu-
nile și cacofoniile, la acest compartiment
aruncă de obicei aceste pagini într-o lumină
de nemerită vulgaritate. Nemișcarea obsti-
nată a motivelor simfoniei, care dau parti-
turii un aspect nu prea promițător, au devenit
dimpotrivă forțe expresive ale implaca-
bilului, grație gradării minuțioase a tonu-
rilor pe suprafețe mari. Realizarea excelentă
a intențiilor dirijorale a conturat cu clari-
tatea unei explicații teoretice angrenajul
constructiv prin care se obține totuși mișcare
în această muzică: pe un plan, acumularea
unei inepuizabile cantități de nuanțe, pe care
amintita interpretare le-a plasat între un
piano subtil dar pătrunzător și intensitatea
maximă, dar, nota bene, în limitele eufoniei,
producînd în ansamblu sentimentul unor
creșteri aparent fără limită; pe alt plan, al
ritmului, diversificarea valorilor de durată
— altminteri sărace și rigide — prin dila-
tarea și contractarea fluxului sonor. Aici,
orchestra și dirijorul ei au operat cu canti-
tăți infinitesimale în interdependență cu ale-
gerea timpilor, astfel încît simfonia s-a adu-
nat în contururile foarte precise pe care le-a
gîndit autorul ei. Iată aventura formelor lui
Bruckner așa cum le-a dezvoltat Erich Ber-
gel. Avem un dirijor. Să-l ascultăm.

ANSAMBLUL KALAKŞETRA

Luată cuantumul de informații pe care le schimbă omenirea la un moment dat și veți ști ritmul progresului din acel timp. Izolarea asigură unei colectivități conservarea, dar și lincezeala. Debussy odinioară, mai recent Messiaen și John Cage s-au apropiat de arta Orientului, iar consecințele pentru destinul muzicii au fost incalculabile. Africanismul a fost și el o injecție cu vitamine pentru expresivitatea modernă.

Este meritul Rukminiei Devi, importantă personalitate artistică a Indiei contemporane și fondatoarea Academiei Kalaksetra, acela de a difuza în lumea largă, prin intermediul ansamblului pe care îl conduce, bunurile de cultură ale țării sale.

Piese coregrafice pregătite de Rukmini Devi transportă spectatorul în lumea fabuloasă, cu aceeași putere de fascinație ca reprezentarea de operă din Europa, decât că

O regie de spectacol pusă la punct cu minuția și precizia unui mecanism de ceasornic

Atent la tremurul tutu-urilor, la poante și la numărătoarea piruetelor spectatorul nostru de balet a uitat de acele antene ale suflului, care și în portretistică trădează repede inabilitatea pictorului.

Academia de Arte Frumoase din Madras a venit la București să demonstreze că mîna nu e simplu apendice al brațului căruia i se cere grație și atît. În coregrafia indiană degetele au retorica lor mută, fascinează printr-un limbaj al simbolurilor. Dar și ochii participă la plastica dansului prin mișcări gimnastice, iar mușchii feței, antrenati independent asemenea degetelor unui virtuoz instrumentist, sînt gata să intre la nevoie în dispozitivul ritmic al mișcării coregrafice.

În India meridională spectacolul clasic cel mai popular asociat de marile serbări din temple este reprezentarea *Natîi* păstrătoare și ea a filozofilor mitologice, unde ritmul și dansul, *Taandava*, au fost dăruite oamenilor de zeitatea Siva.

aici este vorba de prințul Rama, încarnarea tuturor virtuților umane și de cei doi fii ai săi. Lava și Kusa; de Krișna cel repede, binecuvîntatul Krișna, salvatorul copiilor, care-și petrece timpul în compania Gropiilor, păzitoarele vitelor sfinte; de Kaliia zeul-șarpe și de Hanuman zeul-maimuță, toate personaje foarte populare ale mitologiei indice.

Spectacolul cucerește desigur prin coloritul viu și fastul costumelor, dominate de purpuri și de aur, prin noutatea (pentru noi) a figurilor coregrafice, prin dinamica acțiunii, dar elementul cel mai de seamă al tuturor acestor desfășurări rămîne, peste tot, ritmul, de o bogăție fără margini. Locul muzicanților este pe scenă, ceea ce înlesnește comunicarea cu dansatorii și, în același timp, amintește faptul că în India meridională dansul este componenta nedespărțită a muzicii. Tobele sînt instrumentele principale și au două fețe, acordate la tonică, așa încît

aceste neplesite instrumente furnizează nu numai ritmul, dar și baza modală a melodiilor. Indianul preferă baghetelor, degetele care, în contact direct cu pielea întinsă a tobei, știu să obțină o inimaginabilă varietate de intensități și timbre, colorând bogat figurile ritmice. Fiecare dintre mâini aplică lovituri în ritmuri ce se contrastează și se completează continuu, astfel că în această muzică se stabilește o bogată polifonie ritmică, ținând locul celei melodice cu care sîntem obișnuiți aici în Europa. Evident că tot acest torent de sunete percutate stimulează copios mișcarea coregrafică, imprimîndu-i o agilitate și o plastică de mare eficacitate. Apa-

rența de spontaneitate ascunde în aceste dansuri o regie de spectacol pusă la punct cu minuția și precizia unui mecanism de ceasornic, în stare să compună și să descurce împletitura complicată a unui șnur de mătase din 10 fire, din care fiecare dansator poartă cu sine un capăt de altă culoare.

Ca în Europa lui Monteverdi și a lui Gluck, India contemporană și-a făurit un nou gen de dramă coregrafică din absorbirea și amplificarea milenarelor dansuri tradiționale. Iată ce profilează perspectiva ca această artă străveche să-și fi găsit mijlocul de reînnoire, participînd cu mult succes la înflorirea unei școli naționale.

ARHIVE ÎNȚELENIȚE

O istorie fără fapte e un nonsens. Faptul capital, în muzică, e compoziția, nu șiragul de anecdote mai mult sau mai puțin potrivite biografic. Trecutul muzical al acestui pămînt va deveni istorie, care se poate și poate învăța, numai cînd eroilor le va fi dată însuflețire, nu prin bunăvoința imaginației, ci cînd, la temelii descrierilor și confruntărilor, va sta discul microsillon, argumentat prin ediția critică a notelor muzicale.

Nu mă simt vinovat dacă am considerat ditirambii drept, complezenți, cîtă vreme nu am avut cum și de unde să cunosc și să așez, într-o scară de valori (așa cum o înțeleg eu), pe compozitorii care au văzut lumina zilei, ori au mîncat pîine, aici. Iată de ce multumesc dirijorului Ludovic Baci, ansamblului entuziast care s-a strîns în jurul lui, Radioteleviziunii care îi sprijină, pentru că m-au convins într-o singură seară — și cred că nu numai pe mine — că notele muzicale înțelenite prin arhivele noastre nu sînt cu nimic mai prejos de modelele servite la scrierea unor capitole de istorie universală. Baci umblă și prospectează arhive. Baci citește și selectează scrîsurile vechi, Baci face aranjamente, transcripții, adaptări, completări, prelucrări, cu erudiția restauratorului de monumente, în fine, dirijează și minuește instrumente de muzeu, pe care de asemenea umblă să le adune, pe familii, spre a reînvia un rafinament uitat, în timpurile moderne.

Delectîndu-mă, în alte rînduri, cu muzici de Praetorius, de Purcell și Delalande, anume ticluite pentru dans, cum să îndrăznesc a gîndi Tabulaturile necîntate, de Ioan Caioni al nostru, la fel de încîntătoare, și pe deasupra, venînd cu darul neprețuit al unor neaoșe melodii românești, costumate

galant în suită din văleatul voivodesei lui Vasile Lupu?

Cum e și firesc, țara asta are echivalenți muzicali pentru stîlul vechii primării a Brașovului, pentru arhitecturile pretențioase ale palatelor din Cluj, Alba Iulia, Sibiu, Blaj. Ba, Madrigalul la 6 voci al lui Gianbattista Mosto, maestru, cîndva spre finele secolului 16, la capela princiară din Alba Iulia, nu l-aș mai da, așa cu ochii închiși, pe vreo celebritate congenă din manuale. Iar cu muzica lui Georgius Ostermayer — fiul lui Hieronymus, organist din vremea reformatorului Honterus — student, el, cîndva, pe la Wittenberg și la Tübingen, am putut vedea că nu degeaba a ajuns să fie editat brașoveanul tocmai la Paris de mondenul Ballard. Cît despre Valentin Gref-Bakfark lăutarul (lăutar în sensul etimologic de maestru al lăutei), s-a întrecut în prea frumoase Fan-tezii spre desfătarea unuia sau altuia din capetele încoronate ale vremii cînd lăuta ținea locul pianului.

De cînd am plecat de la concert mă tot gîndesc la degetele de colb sub care stau necîntite muzicile ce vor fi răsunit la sfîntîrea Putnei strălucînd în aur, sau în vremea cînd Gavriil al lui Uric înflorea literalele Tetravanghelului la Neamțu, și mă întreb pe unde vor mai fi zăcînd cîntările hieratice care au hrănit imaginația lui Uucașin piertarului de Horezu și a constructorilor acelor îndrăznețe turle ridicate în Țara Maramureșului, de jos pînă sus numai din lemn, în fine de ce nu știm ce se va fi făcut prin părțile Brașovului din „ehurile“ aduse de la Bizanț?

Radu Stan